

ISSN: 2181-9416



# ЮРИСТ АХБОРОТНОМАСИ

ВЕСТНИК ЮРИСТА \* LAWYER HERALD

ҲУҚУҚИЙ, ИЖТИМОИЙ, ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ЖУРНАЛ



CYBERLENINKA

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ  
БИБЛИОТЕКА  
LIBRARY.RU

ISSN 2181-9416  
Doi Journal 10.26739/2181-9416

# ЮРИСТ АХБОРОТНОМАСИ

5 СОН, 2 ЖИЛД

## ВЕСТНИК ЮРИСТА

НОМЕР 5, ВЫПУСК 2

## LAWYER HERALD

VOLUME 5, ISSUE 2



TOSHKENT-2022

## МУНДАРИЖА / СОДЕРЖАНИЕ / CONTENT

### ДАВЛАТ ВА ҲУҚУҚ НАЗАРИЯСИ ВА ТАРИХИ. ҲУҚУҚИЙ ТАЪЛИМОТЛАР ТАРИХИ

<b>1. ҚОДИРОВ Умиджон Абдимуратович</b> ДАВЛАТНИНГ ИЖТИМОИЙ СИЁСАТИ ВА ФУНКЦИЯСИНинг АЛОҚАДОРЛИГИ.....	8
---	---

### КОНСТИТУЦИЯВИЙ ҲУҚУҚ. МАЪМУРИЙ ҲУҚУҚ. МОЛИЯ ВА БОЖХОНА ҲУҚУҚИ

<b>2. ЙЎЛДОШЕВ Азизжон Эргаш ўғли</b> ДАВЛАТ ОРГАНЛАРИ ОЧИҚ ҲАЙЪАТ МАЖЛИСЛАРИНИ ҲУҚУҚИЙ ТАРТИБГА СОЛИШНИНГ ДОЛЗАРБ МАСАЛАЛАРИ.....	17
<b>3. МАХКАМОВ Дурбек Нематович</b> ЎСИМЛИК ДУНЁСИ ОБЪЕКТЛАРИНИНГ ДАВЛАТ КАДАСТРИ ҚОНУНЧИЛИГИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ МАСАЛАЛАРИ.....	25
<b>4. ИЛҲОМЖОНОВ Бахромжон Махкамжонович</b> НОРМАТИВ-ҲУҚУҚИЙ ҲУЖЖАТЛАРНИ ОПТИМАЛЛАШТИРИШ ОРҚАЛИ ЁШЛАРГА ОИД ДАВЛАТ СИЁСАТИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ.....	31
<b>5. РАХМОНОВ Бекзод Хасанович</b> ДАВЛАТ БОШҚАРУВИ СОҲАСИДА КОРРУПЦИЯВИЙ ХАВФ-ХАТАРЛАРНИ БАҲОЛАШ АМАЛИЁТИНИНГ ҲУҚУҚИЙ АСОСЛАРИ ВА ЎЗИГА ХОС ХУСУСИЯТЛАРИ.....	39
<b>6. РЎЗИЕВ Аҳрор Икромович</b> НОРМАТИВ-ҲУҚУҚИЙ ҲУЖЖАТ ЛОЙИҲАЛАРИНИНГ ТАРТИБГА СОЛИШ ТАЪСИРИНИ БАҲОЛАШНИНГ ҲУҚУҚИЙ АСОСЛАРИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШНИНГ УСТУВОР ЙЎНАЛИШЛАРИ.....	46

### ФУҚАРОЛИК ҲУҚУҚИ. ТАДБИРКОРЛИК ҲУҚУҚИ. ОИЛА ҲУҚУҚИ. ХАЛҚАРО ХУСУСИЙ ҲУҚУҚ

<b>7. ОДИНАЕВ Адҳам Саъдуллоевич</b> НЕУСТОЙКА ҚЎЛЛАШНИ ТАШКИЛИЙ-ҲУҚУҚИЙ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ.....	52
<b>8. ЮЛДАШОВ Абдумумин Абдугопирович</b> ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИНинг ИНТЕЛЛЕКТУАЛ МУЛК, АЛОҚА ВА АХБОРОТ СОҲАСИДАГИ НОРМАТИВ-ҲУҚУҚИЙ ҲУЖЖАТЛАРДА МУАЛЛИФЛИК ҲУҚУҚИНИ МУҲОФАЗА ҚИЛИШГА ДОИР НОРМАЛАРНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ МАСАЛАЛАРИ.....	58
<b>9. ЯКУБОВ Аҳтам Нусратуллоевич</b> РАҚАМЛИ АКТИВНИ ТУШУНИШ БЎЙИЧА ДОКТРИНАЛ ЁНДАШУВЛАР ВА ХАЛҚАРО ТАЖРИБА.....	65
<b>10. САИДОВ Максудбек Норбоевич</b> ВОПРОСЫ ОСУЩЕСТВЛЕНИЯ ПРАВ УЧАСТНИКОВ НЕПЛАТЕЖЕСПОСОБНОГО ОБЩЕСТВА С ОГРАНИЧЕННОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТЬЮ.....	75
<b>11. БОЗАРОВ Сардор Сохибжонович</b> СУНЬИЙ ИНТЕЛЛЕКТ СОҲАСИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ ДОИРАСИДАГИ АХЛОҚИЙ ВА ҲУҚУҚИЙ ТУСДАГИ МАСАЛАЛАР.....	84

## МУНДАРИЖА / СОДЕРЖАНИЕ / CONTENT

### ЖИНОЯТ ҲУҚУҚИ, ҲУҚУҚБУЗАРЛИКЛАРНИНГ ОЛДИНИ ОЛИШ. КРИМИНОЛОГИЯ. ЖИНОЯТ-ИЖРОИЯ ҲУҚУҚИ

#### **12. САИДБЕКОВ Бобурбек Рустамбекович**

ЖИНОЯТ ҚОНУНЧИЛИГИДА ХУСУСИЙ МУЛК МУҲОФАЗАСИ ВА ХАБЕАС КОРПУС  
ИНСТИТУТИ ДОИРАСИДА МУЛКИЙ ҲУҚУҚЛАРНИ ҲИМОЯЛАШ МАСАЛАЛАРИ ..... 90

### ЖИНОЯТ ПРОЦЕССИ. КРИМИНАЛИСТИКА, ТЕЗКОР-ҚИДИРУВ ҲУҚУҚ ВА СУД ЭКСПЕРТИЗАСИ

#### **13. ПОЛВОНОВ Нажмиддин Аслиддинович**

ЖИНОЯТ ПРОЦЕССИДА МОЛ-МУЛКИ МУСОДАРА ҚИЛИНИШИ МУМКИН БЎЛГАН  
ШАХСЛАР ДОИРАСИ ..... 97

#### **14. ТОШЕВ Отабек Содиқович**

ЖИНОЯТ ПРОЦЕССИГА АЙБГА ИҚРОРЛИК ТЎҒРИСИДА КЕЛИШУВ ИНСТИТУТИНИНГ  
ЖОРИЙ ЭТИШ МАҚСАДИ ВА ИЖТИМОИЙ ЗАРУРАТИ ..... 103

#### **15. РОМАДАНОВА Таисия Александровна, МУХАМЕДЖАНОВА Мадина**

##### **Махкамжановна**

ИШЛАБ ЧИҚАРИШ-ТЕХНОЛОГИК МЕХАНИЗМЛАР ИЗЛАРИНИНГ ТРАСОЛОГИК  
ЭКСПЕРТИЗАЛАРИНИ ЎТКАЗИШДА ПРОФИЛАКТИК ФАОЛИЯТ ..... 111

### ХАЛҚАРО ҲУҚУҚ ВА ИНСОН ҲУҚУҚЛАРИ

#### **16. СУЛАЙМАНОВ Одилжон Раббимович**

СУДЬЯЛАРНИНГ ХОЛИСЛИГИ ДЕМОКРАТИЯ ВА ИНСОН ҲУҚУҚЛАРИНИ  
ТАЪМИНЛАШНИНГ МУҲИМ МЕЗОНИ..... 115

#### **17. ОТАЖОНОВ Абдоржон Анварович, БАРАТОВА Дилноза Одилжон қизи**

МЕҲНАТКАШ-МИГРАНТ ТУШУНЧАСИ ВА УНИНГ МИГРАЦИЯ ЖАРАЁНЛАРИНИНГ  
ЎЗИГА ХОС СУБЪЕКТЛАРИ СИФАТИДАГИ МАҚОМИ..... 125

#### **18. АЪЗАМХУЖАЕВ Умидхон Шавкат угли**

МЕЖДУНАРОДНОЕ ДОГОВОРНО-ПРАВОВОЕ РАЗВИТИЕ ТРАНСПОРТНОЙ СЕТИ  
ВЕЛИКОГО ШЕЛКОВОГО ПУТИ..... 134

# ЮРИСТ АХБОРОТНОМАСИ ВЕСТНИК ЮРИСТА LAWYER HERALD

КОНСТИТУЦИЯВИЙ ҲУҚУҚ. МАЪМУРИЙ ҲУҚУҚ.  
МОЛИЯ ВА БОЖХОНА ҲУҚУҚИ

**ЙЎЛДОШЕВ Азизжон Эргаш ўғли**

Тошкент давлат юридик университети Конституциявий ҳуқуқ  
кафедраси доценти, юридик фанлар номзоди  
Orcid: 0000-0002-5821-2714  
E-mail: a.yoldoshev@tsul.uz

## ДАВЛАТ ОРГАНЛАРИ ОЧИҚ ҲАЙЪАТ МАЖЛИСЛАРИНИ ҲУҚУҚИЙ ТАРТИБГА СОЛИШНИНГ ДОЛЗАРБ МАСАЛАЛАРИ

**For citation (иқтибос келтириш учун, для цитирования): ЙЎЛДОШЕВ А.Э.**  
Давлат органлари очик ҳайъат мажлисларини ҳуқуқий тартибга солишнинг долзарб  
масалалари // Юрист ахборотномаси – Вестник юриста – Lawyer herald. № 5 (2022)  
Б. 17-24.

 5 (2022) DOI <http://dx.doi.org/10.26739/2181-9416-2022-5-2>

### АННОТАЦИЯ

Мақолада давлат органлари очик ҳайъат мажлисларида жисмоний ва юридик шахсларнинг (ахборотдан фойдаланувчилар) ҳозир бўлиши ҳамда жамоатчилик назорати субъектларининг иштирокини таъминлаш ҳолати ўрганилди. Натижада фақат вазирликлар ва бошқа давлат бошқаруви органларининг ҳайъатлари ҳамда айрим ҳокимликлар ҳайъат мажлисларида ахборотдан фойдаланувчилар ҳозир бўлиши тартибининг белгилангани, бунда онлайн мажлислар ўтказиш инobatга олинмаган ва бошқа камчиликларга йўлқўйилгани аниқланди. Мавжуд камчиликларни бартараф қилиш учун “давлат органи очик ҳайъат мажлиси” тушунчаси, “ҳозир бўлиш” ва “иштирок” сўзларини тўғри талқин қилиш зарурлиги таҳмин қилинди. Миллий қонунчиликка тегишли меъёрларнинг мазмуни, баҳсли сўзларга берилган изоҳлар ва хорижий давлатлар тажрибаси илгари сурилган таҳминни тасдиқлади. Ушбу тушунчага берилган муаллифлик таърифи, баҳсли сўзларнинг луғавий маъноси давлат органи очик ҳайъат мажлисларининг мазмуни ва турларини холис акс этиш, уларда ҳозир бўлиш ва иштирок этишни тартибга солиш, онлайн мажлисларни ўтказиш бўйича таклифлар ишлаб чиқиш имконини берди.

**Калит сўзлар:** очиклик, жамоатчилик назорати, давлат органи, очик ҳайъат мажлиси, қўмита, комиссия, ҳозир бўлиш, иштирок.

**ЮЛДОШЕВ Азизжон Эргашевич**

Доцент кафедры «Конституционное право» Ташкентского государственного  
юридического университета, кандидат юридических наук  
Orcid: 0000-0002-5821-2714  
E-mail: a.yoldoshev@tsul.uz

## АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ ПРАВОВОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ ОТКРЫТЫХ КОЛЛЕГИАЛЬНЫХ ЗАСЕДАНИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫХ ОРГАНОВ

### АННОТАЦИЯ

В статье исследуется организационно-правовое положение физических и юридических лиц (пользователей информации) и участие субъектов общественного контроля на открытых коллегиальных заседаниях государственных органов. В результате исследования было выявлено, что определение порядка присутствия пользователей информации только на открытых заседаниях коллегий министерств и других органов государственного управления, коллегиальных заседаний некоторых хокимиятов, без учета онлайн заседаний, при этом допущением некоторых недостатков. Была выдвинута гипотеза, что для устранения существующих недостатков, необходимо правильно толковать понятие «открытое коллегиальное заседание государственного органа», слова «присутствие» и «участие». Содержание соответствующих норм национального законодательства, толкование терминов и опыт зарубежных стран подтвердили гипотезу. Авторское определение этого понятия, смысл спорных терминологий позволили объективно отразить содержание и виды открытых коллегиальных заседаний государственных органов, регламентировать присутствие и участие в них, разработку предложений по проведению онлайн заседаний.

**Ключевые слова:** открытость, общественный контроль, государственный орган, открытое коллегиальное заседание, комитет, комиссия, присутствие, участие

**YULDOSHEV Azizjon**

Associate professor Constitutional Law department  
Tashkent State University of Law  
ORCID: 0000-0002-5821-2714  
E-mail: a.yoldoshev@tsul.uz

## CURRENT ISSUES OF LEGAL REGULATION OF STATE BODIES' OPEN COLLEGIATE MEETINGS

### ANNOTATION

The article examines the organizational and legal support for the presence of individuals and legal entities (information users) and the participation of social control subjects at open meetings of state bodies. As a result of the study, it was revealed that the procedure for the presence of information users only at open meetings of ministries and other government bodies, open meetings of some local administration, while online meetings were not taken into account and other shortcomings were made. A hypothesis was put forward that in order to eliminate existing shortcomings, it is necessary to correctly interpret the concept of "open meeting of a state body", the words "presence" and "participation". The content of the relevant norms of national legislation, the interpretation of disputed words and the experience of foreign countries confirmed the hypothesis. The author's definition of this concept, the meaning of the disputed words made it possible to objectively reflect the content and types of open meetings of state bodies, regulate the presence and participation in them, and develop proposals for holding online meetings.

**Keywords:** openness, social control, state body, open collegiate meeting, committee, commission, presence, participation

Ўзбекистонда давлат органлари фаолиятининг очиқлигини таъминлаш ва жамоатчилик назоратини кучайтириш борасида тизимли ислохотлар амалга оширилмоқда. Ушбу ислохотлар мақсадларига эришиш давлат органлари очиқ ҳайъат мажлисларида жисмоний ва юридик шахслар вакилларининг ҳозир бўлиши ҳамда жамоатчилик назорати субъектларининг кенг иштирокини самарали таъминлаш вазифасини қўймоқда.

Ўзбекистонда давлат органлари томонидан ўз очиқ ҳайъат мажлисларида ахборотдан фойдаланувчиларнинг, яъни жисмоний шахслар ва юридик шахслар вакилларининг ҳозир бўлиши учун шароит яратилиши 2014 йил 5 майдаги ЎРҚ–369-сонли Қонуни билан белгиланди [1]. Зарур шароитни яратиш учун тавсиявий ҳарактерга эга бўлган Ахборотдан фойдаланувчиларнинг давлат ҳокимияти ва бошқаруви органларининг очиқ ҳайъат мажлисларида ҳозир бўлиши тартиби тўғрисидаги намунавий низом ишлаб чиқилди (Намунавий низом) [2].

Намунавий низомнинг 3-бандида барча давлат органлари унинг асосида очиқ ҳайъат мажлисларида ахборотдан фойдаланувчилар ҳозир бўлиши тартибини белгилаши кўрсатилган бўлса ҳам, ушбу тавсия кўпчилик давлат органлари томонидан инobatга олинмаган. Ушбу ҳолат расман Олий Мажлис Сенатининг 2020 йил 20 ноябрда ўтган ялпи мажлисида “Давлат ҳокимияти ва бошқаруви органлари фаолиятининг очиқлиги тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси Қонунининг вазирлик, идоралар ҳамда маҳаллий ҳокимият органлари томонидан ижро этилиши тўғрисидаги масалани кўриб чиқишда ўринли танқид қилинган [3].

Шунингдек, Ўзбекистон Республикасининг «Жамоатчилик назорати тўғрисида»ги 2018 йил 12 апрелдаги 474-сон Қонуни билан жамоатчилик назорати субъектлари, яъни Ўзбекистон Республикаси фуқаролари, фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари, қонун ҳужжатларида белгиланган тартибда рўйхатга олинган нодавлат нотижорат ташкилотлари ва оммавий ахборот воситаларига қонун ҳужжатларида белгиланган тартибда давлат органларининг очиқ ҳайъат мажлисларида иштирок этиш ҳуқуқи берилди [4]. Бироқ, ҳозиргача қонун ҳужжатларида бундай тартиб белгилангани тўғрисида маълумот мавжуд эмас.

Ҳайъат давлат органи бўлган Сенат, Қонунчилик палатаси, Вазирлар Маҳкамаси ва халқ депутатлари Кенгашлари ҳам ўз мажлисларида нафақат жамоатчилик назорати субъектларининг иштирок этиши, балки ахборотдан фойдаланувчиларнинг ҳозир бўлиш тартибини ҳам белгиламаганлар. Мазкур ҳолатни миллий норма ижодкорлари томонидан “давлат органи очиқ ҳайъат мажлиси”, унда “ҳозир бўлиш” ва “иштирок этиш” тўғри талқин қилинмаслиги, ушбу масалалар Ўзбекистонда тадқиқ қилинмагани ва соҳадаги хориж тажрибаси инobatга олинмаслиги билан изоҳлаш мумкин.

Ўзбекистонда давлат органлари фаолияти очиқлигининг ташкилий-ҳуқуқий асосларига [5, Б.16-19; 6, Б.120-124], коррупцияга қарши кураш доирасида [7, Б.27-35; 8, Б.868-878] ёки ички ишлар органларида [9, Б.141-146] очиқликни таъминлашга бағишланган тадқиқотларда давлат органлари очиқ ҳайъат мажлислари мазмуни, уларда ахборотдан фойдаланувчилар ҳозир бўлишини таъминлаш масалалари ўрганилмаган. Ушбу мажлисларда жамоатчилик назорати субъектлари иштироки таъминланганлиги қайд қилинган [10, Б.318-319] бўлса ҳам мазкур масала ҳозиргача ҳал қилинмаган. Шу жиҳатдан бу борадаги хорижий амалиёт ва тадқиқотларни ўрганиш ва миллий хусусиятларни инobatга олган мавжуд муаммолар ечимини топиш долзарб масалага айланган.

Маълумки, “ҳозир бўлиш” кузатиб ўтиришни, “иштирок этиш” эса камида саволлар ва таклифлар билан билан мурожаат қилиш, ўз фикрини билдириш имконини назарда тутати. Шу туфайли Намунавий низомнинг 14-бандида давлат органлари очиқ ҳайъат мажлисларида ахборотдан фойдаланувчиларга ҳайъат аъзоларига саволлар билан мурожаат қилиш ҳуқуқининг берилишига [2] қўшилиб

бўлмайди. Ўз навбатида, айрим хорижий давлатлар қонунчилигида “ҳозир бўлиш” деганда “иштирок этиш” ҳам тушунилиши миллий норма ижодкорларини чалғитган бўлиши мумкин. Ушбу ҳолатга изоҳни мазкур масалаларни биринчилардан ҳуқуқий тартибга солган АҚШ амалиётидан топиш мумкин.

Дарҳақиқат, Давлат бошқаруви очиқлиги (Government in the Sunshine Act) тўғрисидаги АҚШ Федерал Қонунига кўра [11] давлат бошқаруви органлари очиқ мажлисларида фуқаролар ҳозир бўлиш ҳуқуқига эга. Ушбу ҳуқуқ фуқароларга мажлисни кузатиб ўтириш имконини беради. Бугунги кунга келиб очиқ мажлисларда фуқароларга мурожаат қилиш ва ўз фикрини билдириши баъзи штатлар қонунларида [12] белгиланган бўлса, айримларида бундай имконият беришни штат атторнейи (прокурори) тавсия қилган [13]. Қонун ҳужжатларида эса, ушбу жараён ўзгаришсиз “очиқ мажлисларда фуқароларнинг ҳозир бўлиши” дейилади.

Охириги пайтларда кўпчилик давлатларда парламент ва унинг ишчи органларида фуқароларни ҳозир бўлиши билан чекламасдан [14], уларга иштирок этиш имкониятининг берилиши кузатилмоқда. Масалан, Канада парламент кўмитаси кўриб чиқаётган масала юзасидан ўз фикрини билдириш учун фуқаролар кўмита мажлисида иштирок этиш ҳақида мурожаат қиладилар [15]. Парламент ва бошқа давлат органларида кўриб чиқиладиган масалалар бўйича фуқаролар ўз фикрини билдириши учун давлат органлари ҳузурида турли маслаҳат органлари тузилмоқда [16, Б. 487-489].

АҚШ ва бошқа хорижий мамлакатларда давлат органларининг очиқ ҳайъат мажлисларида ҳозир бўлганлар ҳуқуқини кенгайтириб бориш тенденцияси жамоатчилик назоратини кучайтиради. Бироқ, сиёсий ҳуқуқлар фуқароларга тегишли бўлгани ҳамда миллий қонунчиликда давлат органлари очиқ ҳайъат мажлисларида жамоатчилик назорати субъектларининг иштироки ва ахборотдан фойдаланувчиларнинг ҳозир бўлиши алоҳида белгилангани уларни фарқлаш талаб қилинади.

Ўз навбатида, “ҳозир бўлиш” ва “иштирок этиш”нинг ташкилий масалалари деярли бир хил эканлигини инобатга олганда уларни мавжуд Намунавий низом асосида тартибга солиш мантиқийдир. Бу билан ҳуқуқий ҳужжатлар сонини камайтириш ва тартибга солиш самарадорлигини оширишга эришилади. Демак, Намунавий низомни “Давлат органлари очиқ ҳайъат мажлисларида ахборотдан фойдаланувчиларнинг ҳозир бўлиши ва жамоатчилик назорати субъектларининг иштирок этиши тартиби тўғрисида” деб номлаш тўғри бўлади.

Бугунги кунда мавжуд давлат органи очиқ ҳайъат мажлисларида ахборотдан фойдаланувчиларнинг ҳозир бўлиши тартиби норматив-ҳуқуқий ҳужжат ҳисобланади. Шу туфайли бундай тартиб «Норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар тўғрисида»ги Қонуннинг 40-моддасига кўра расмий манбаларда эълон қилиниши [17], «Давлат ҳокимияти ва бошқаруви органлари фаолиятининг очиқлиги тўғрисида»ги Қонуннинг 13-моддасига мувофиқ давлат органининг веб-сайтларига жойлаштирилиши [1], умуман, очиқлигини таъминлаш, яъни эркин (ахборот) олиш учун зарур шароит яратиш талаб қилинади.

Кўпчилик давлат органлари веб-сайтларига уларнинг очиқ ҳайъат мажлисларида ахборотдан фойдаланувчиларнинг ҳозир бўлиши тартиби тўғрисидаги низомлар жойлаштирилган. Бироқ, мазкур низомларни давлат органлари веб-сайтларининг “Очиқ маълумотлар” [18], “Ахборот хизмати” [19], “Мурожаат қилиш” [20] каби турли рукнларига жойлаштирилиши уларни топишни қийинлаштиради. Шу жиҳатдан мазкур низомларни “очиқ мажлислар” рукнида режалаштирилган мажлислар саналари, кун тартиби ва ундаги масалаларга оид ҳужжатлар билан бирга жойлаштириш мақсадга мувофиқ бўлади.

Шунингдек, Ахборотдан фойдаланувчиларнинг Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлигининг очиқ ҳайъат мажлисларида ҳозир бўлиши тартиби тўғрисидаги низомни [21] Интернет тармоғидан умумий сўров берилганда топиш мумкин.



Навоий вилояти ҳоқимлиги веб-сайтининг “Навоий вилояти” рукнида Очiq ҳайъат мажлисларида ҳозир бўлиш тартибига ҳавола келтирилган. Ушбу ҳавола бўйича Ўзбекистон Республикаси Конституцияси жойлаштирилган “Ҳоқимликнинг фаолияти тўғрисидаги ахборотлар” номли саҳифага ўтилади [22]. Хоразм вилояти ҳоқимлиги веб-сайтининг “ҳужжатлар” рукнида Низомга келтирилган ҳаволага кириб бўлмади [23].

Деярли барча республика бошқаруви органлари томонидан тасдиқланган очiq ҳайъат мажлисларида ахборотдан фойдаланувчиларнинг ҳозир бўлиш тартиби тўғрисидаги низомларда уларнинг ҳайъат мажлислари [24; 25], “Ўзархив” агентлиги [18] ва Адлия вазирлиги [20] низомларида уларнинг ҳудудий тузилмалари ҳайъатлари мажлисларини ҳам очiq ўтказиш тартиби белгиланган. Мазкур давлат органлари қолган мажлисларининг очiqлиги, уларда ахборотдан фойдаланувчилар ҳозир бўлиши таъминланмаган. Ушбу ҳолат “давлат органлари очiq ҳайъат мажлислари” тушунчасини аниқлаштириш эҳтиёжини аён қилади.

Маълумки, судья ишни яққа тартибда кўриб чиқса ҳам суд мажлиси ўтказилади, яъни бунда томонлар, судланувчи, адвокат, прокурор ва бошқа суд иштирокчилари фикрлари, хулосалари муҳокама қилинади. Суд мажлисининг ошқора ўтиши, жумладан уларда ҳар кимнинг ҳозир бўлиши мумкинлиги қонун ҳужжатларида белгиланган. Хорижда ҳайъат бўлмаган давлат органлари (давлат раҳбари, ҳоқим ва ҳ.к.) ўз ваколатларига доир масалалар муҳокамасида фуқароларнинг иштирок этиши учун турли маслаҳат органларини тузадилар.

Хорижий давлатларда, жумладан АҚШда парламент [26], ижро этувчи ҳоқимият [27] ва маҳаллий бошқарув органлари, судлар [28] баробарида, давлат органлари томонидан тузиладиган маслаҳат органлари [29] мажлисларида ҳам фуқароларнинг ҳозир бўлиш тартиби алоҳида қонун билан белгиланади. Масалан, АҚШ Президенти ёки федерал агентликларга маслаҳат ва тавсиялар бериш учун 1000 дан ортиқ маслаҳат қўмиталари тузилган [30]. Ушбу қўмиталар давлат ҳоқимиятининг олий органлари фаолиятида фуқаролар иштирокини таъминлашнинг қулай воситасидир.

Дарҳақиқат, Ўзбекистон ва хорижий мамлакатлар давлат раҳбарлари ва ҳукуматлари ҳузурида АҚШ каби маслаҳат қўмиталарини тузиш улар кўриб чиқаётган масалалар тўғрисида фуқароларни хабардор қилиш ва уларни ҳал қилишда иштирокини таъминлашга хизмат қилади. Чунки хорижий мамлакатларда ҳукумат сиёсий масалаларни кўриб чиқиши ваз қилиниб, унинг мажлисларида фуқаролар ҳозир бўлиши ҳар доим ҳам таъминланмайди [31, Б.100]. Бундай чекловни кўп сонли ҳозир бўлганларнинг турли, жумладан ноўрин саволлар билан мурожаат қилиши давлат органининг фаолияти ва қабул қиладиган қарорлари сифатига салбий таъсир қилиши мумкинлиги билан оқлаш мумкин.

Шунингдек, “Давлат бошқарувидаги ошқоралик тўғрисида”ги АҚШ қонунинда “мажлис” атамасига берилган “камида кворум мавжуд бўлганда ва агентликнинг расмий ваколат доирасига тегишли масалалар кўриб чиқилиши ёки қарорлар қабул қилиниши” таърифига қўшилиш мумкин. Бунда расмий учрашувлар ёки ташкилий масалалар кўриб чиқиладиган мажлисларда фуқароларнинг ҳозир бўлиши талаб қилинмаслиги эътиборга лойиқ. Чунки ҳайъат мажлислари очiqлигини таъминлаш давлат органларидан қўшимча меҳнат ва молиявий ресурсларни талаб қилиши баробарида, ташкилий ишларни тезкор бажарилишига тўсиқ бўлади ва натижада улар фаолиятининг самарадорлиги пасаяди.

Хулоса қилиб айтганда, Ўзбекистонда давлат органлари очiq ҳайъат мажлисларини ҳуқуқий тартибга солишнинг долзарб масалаларини тадқиқ қилиш уларни ҳал қилиш юзасидан қуйидаги таклиф ва мулоҳазаларни илгари суриш имконини берди:

Аввало, давлат органларининг очiq ҳайъат мажлислари деганда ҳайъат давлат органлари, давлат органларининг ҳайъат тузилмалари, улар томонидан тузилган

ёки тузилишида улар иштирок этган ҳайъат органлар (жамоатчилик кенгашлари, комиссиялар, ишчи гуруҳлар ва ҳ.к.), шунингдек, давлат органи ваколатига доир масалалар расмий муҳокамасини (суд муҳокамалари, ҳоким ёки бошқа мансабдор шахс ўтказадиган мажлислар ва ҳ.к.) тушуниш мақсадга мувофиқ бўлади.

Иккинчидан, хорижий мамлакатлар тажрибасини инобатга олган ҳолда Ўзбекистонда ҳокимлар ёки бошқа ҳайъат орган бўлмаган давлат органлари қарорларини тайёрлаш учун уларнинг ҳузуридаги жамоатчилик кенгашларини жалб қилиш, комиссиялар, ишчи гуруҳлар ва бошқа маслаҳат органларини тузиш мақсадга мувофиқ бўлади. Бундай маслаҳат органларини шакллантириш қарор лойиҳаларини пухта тайёрлаш билан бирга, уларни қабул қилишда барча хоҳловчиларга ҳозир бўлиш ва иштирок этиш ҳуқуқини таъминлашга хизмат қилади.

Учинчидан, давлат ҳокимиятининг олий органлари самарали фаолият кўрсатишини таъминлаш мақсадида Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси палаталари, Вазирлар Маҳкамаси мажлисларида барча шахслар, жумладан жамоатчилик назорати субъектларини фақат ҳозир бўлиш ҳуқуқи билан чеклаш тўғри бўлади. Парламент ва Ҳукуматга киритиладиган масалалар қўмиталар, комиссиялар, ишчи гуруҳлар, жамоатчилик кенгашлари ва бошқа маслаҳат органларида таёрланади. Шу тўғрисида жамоатчилик назорати субъектларининг ушбу органлар мажлисларида иштирок этиши самаралироқ бўлади.

Тўртинчидан, суд мажлисларида ҳозир бўлганларни унинг иштирокчиларига саволлар билан мурожаат қилишга йўл қўйилмаслиги ижобий ҳолдир, акс ҳолда суд мустақилиги ва қонун устуворлиги таҳдидга қўйилади. Шу жиҳатдан, жамоатчилик назорати субъектларининг бундай мажлисларда ҳозир бўлиш ҳуқуқи билан кифояланиши мақсадга мувофиқ бўлади.

Бешинчидан, давлат органлари очиқ ҳайъат мажлисларида ахборотдан фойдаланувчилар ҳозир бўлиши ва жамоатчилик назорати субъектлари иштироки тартиби тўғрисида қонун лойиҳаси ёки намунавий низом ишлаб чиқиш мақсадга мувофиқ бўлади. Ушбу норматив-ҳуқуқий ҳужжатни ишлаб чиқиш учун Ахборотдан фойдаланувчиларнинг давлат ҳокимияти ва бошқаруви органларининг очиқ ҳайъат мажлисларида ҳозир бўлиши тартиби тўғрисидаги намунавий низом асос сифатида олиниши мумкин. Намунавий низом ишлаб чиқилса, уни Ҳукумат ва бошқа давлат органлари инобатга олиши учун Олий Мажлис палаталари қарори билан тасдиқланиши мақсадга мувофиқ бўлади.

Олтинчидан, давлат органларининг очиқ ҳайъат мажлисларида барча хоҳловчиларнинг иштирокини таъминлаш мураккаб масала. Ушбу масалани амалда ахборотдан фойдаланувчиларнинг очиқ ҳайъат мажлисининг боришини алоҳида хонада видео тасвир орқали кузатиши билан таъминлаб бўлмайди. Бунинг учун Қонунчилик палатаси ва Сенатнинг айрим ялпи мажлислари билан чекланмасдан, барчасини Интернет тармоғи орқали намоёниш этишни йўлга қўйиш мақсадга мувофиқ бўлади.

Еттинчидан, пандемия шароитида давлат органлари очиқ ҳайъат мажлисларини намоёниш қилиш амалиёти шаклланди. Ижтимоий тармоқлар ва Интернетдаги бошқа йўллар орқали нафақат намоёниш қилиш, балки фуқаролар иштирок этиши учун ҳам имконият яратилган. Масалан, “youtube” канали орқали намоёниш жараёнида хоҳловчилар ўз муносабатини билдириш, саволлар ва таклифлари билан мурожаат қилиш, давлат органлари эса жавоб бериш имконига эгадирлар. Ушбу имкониятлардан тўлиқ фойдаланиш жамоатчилик назоратини кучайтиришга хизмат қилади.

#### **Иқтибослар/Сноски/References:**

1. Ўзбекистон Республикасининг 2014 йил 5 майда қабул қилинган «Давлат ҳокимияти ва бошқаруви органлари фаолиятининг очиқлиги тўғрисида»ги ЎРҚ–369-сонли Қонуни // <https://lex.uz/docs/2381133>.

2. Ахборотдан фойдаланувчиларнинг давлат ҳокимияти ва бошқаруви органларининг очиқ ҳайъат мажлисларида ҳозир бўлиши тартиби тўғрисидаги намунавий низом. Ўзбекистон Республикаси Ахборот технологиялари ва коммуникацияларини ривожлантириш вазирлиги ҳамда Ўзбекистон матбуот ва ахборот агентлигининг 2015 йил 25 ноябрдаги 140-мх ва 05-сон қарори билан тасдиқланган // <https://lex.uz/docs/2845984>.

3. Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Сенатининг тўққизинчи ялпи мажлиси тўғрисида ахборот // <https://uza.uz/uz/posts/ozbekiston-respublikasi-oliy-mazhlisi-senatining-toqqizinchi-yalpi-mazhlisi-togrisida-axborot>.

4. Ўзбекистон Республикасининг 2018 йил 12 апрелда қабул қилинган «Жамоатчилик назорати тўғрисида»ги ЎРҚ-439-сон Қонуни // <https://lex.uz/docs/3679092>.

5. Ражапов А. Давлат ҳокимияти ва бошқаруви органлари фаолияти очиқлигини таъминлашнинг ташкилий-ҳуқуқий асосларини такомиллаштириш масалалари // *O'zbekiston qonunchiligi tahlili*. – 2017. – №. 3. – С. 16-19.

6. Сафаров Т.У. Давлат ҳокимияти ва бошқаруви органлари фаолиятини очиқлигини таъминлашнинг ҳуқуқий жиҳатлари // *Юрист ахборотномаси – Вестник юриста – Lawyer herald*. № 3 (2022). – Б. 120-124.

7. Турсунов А., Примов Ф. Очиқлик ва жамоатчилик назорати–коррупцияга қарши курашишнинг муҳим воситаси сифатида // *Общество и инновации*. – 2021. – Т. 2. – №. 4. – Б. 27-35.

8. Исмаилов Б.И., Расулова Г.А. Давлат органлари ва ташкилотлари фаолиятининг очиқлиги ва шаффофлигини таъминлаш коррупцияга қарши курашиш тизимини такомиллаштириш муҳим унсури сифатида // *Academic research in educational sciences*. 2022. №NUU Conference 2. – Б. 868-878.

9. Хаитбаев О. Ш. Ички ишлар органлари фаолиятининг очиқлиги–ҳуқуқий давлатнинг муҳим шарти // *CARJIS*. 2022. №3. – Б. 141-146.

10. Юлдошев А.Э. Актуальные вопросы реализации бланкетных норм закона Республики Узбекистан «Об общественном контроле» // *Мамлакатимизда инсон ҳуқуқларини таъминлашда давлат органлари фаолияти устидан самарали жамоатчилик назорати механизмини ишлаб чиқиш ва такомиллаштириш / Илмий-амалий конференция материаллари тўплами*. – Тошкент: Ўзбекистон Республикаси Миллий гвардияси Ҳарбий-техник институти, 2018. – Б. 318-319.

11. Government in the Sunshine Act (“Sunshine Act”) // [https://www.gsa.gov/cdnstatic/SunshineAct\\_R2B-x3-g\\_0Z5RDZ-i34K-pR.pdf](https://www.gsa.gov/cdnstatic/SunshineAct_R2B-x3-g_0Z5RDZ-i34K-pR.pdf).

12. Open Meeting Law Guide. – Massachusetts, 2017. – P. 15 // <https://www.mass.gov/doc/2017-open-meeting-law-guide/download>.

13. Open Meetings Act. Section 15.263 // [http://www.legislature.mi.gov/\(S\(ep1z2lrridt5o53i302axhpa\)\)/mileg.aspx?page=getObject&objectName=mcl-15-263](http://www.legislature.mi.gov/(S(ep1z2lrridt5o53i302axhpa))/mileg.aspx?page=getObject&objectName=mcl-15-263).

14. Participate // <https://www.ourcommons.ca/committees/en/participate>.

15. REQUEST TO APPEAR BEFORE A COMMITTEE // <https://www.ourcommons.ca/committees/en/participate>.

16. Erduran S. Bringing nuance to “the science” in public policy and science understanding // *Science & Education*, 29, 2020.

17. Ўзбекистон Республикасининг 2021 йил 20 апрелда қабул қилинган «Норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар тўғрисида»ги ЎРҚ-682-сонли Қонуннинг 28-моддаси // <https://lex.uz/docs/2105724>.

18. Ахборотдан фойдаланувчиларнинг “Ўзархив” агентлиги очиқ ҳайъат мажлисларида ва архив иши ҳудудий бошқармаларининг очиқ дирекция йиғилишларида ҳозир бўлиши тартиби тўғрисидаги низом // <http://archive.uz/post/akhborotdan-foidalanuwchilarning-uzarkhiw-agentligi-ochiq-haiat-majlislarida-wa-arkhiw-ishi-hududii-boshqarmalarining-ochiq-direksiya-iighilishlarida-hozir-bulishi-tartibi-tughrisidagi-nizom>.

19. “Ўзстандарт” агентлигининг очиқ ҳайъат мажлисларида ҳозир бўлиш тартиби тўғрисидаги низом <https://www.standart.uz/cyrl/page/view?id=169>.

20. “Ахборотдан фойдаланувчиларнинг адлия органларининг очиқ ҳайъат мажлисларида ҳозир бўлиши тартиби тўғрисидаги низом // <https://minjust.uz/uz/treatment/treatment/>.

21. Молия вазирлигининг очиқ ҳайъат мажлисларида ҳозир бўлиши тартиби тўғрисидаги низом // [https://mf.uz/media/prikazi/xayat\\_majlis\\_nizom.pdf](https://mf.uz/media/prikazi/xayat_majlis_nizom.pdf).

22. Ҳокимликнинг фаолияти тўғрисидаги ахборотлар // <http://www.navoi.uz/uz/menu/okimlikning-faolijati-trisidagi-ahborotlar>.

23. Вилоят ҳокимлигининг очиқ ҳайъат мажлисларида ҳозир бўлиши тартиби // <http://xorazm.uz/uz/hujjatlar/ochiq-hayat-majlislarida-hozir-bolishi-tartibi/>

24. Ахборотдан фойдаланувчиларнинг Фавқулодда вазиятлар вазирлиги очиқ ҳайъат мажлисларида ҳозир бўлиши тартиби тўғрисидаги низом // <https://www.fvv.uz/uploads/docs/8bf8df8a31a0a4f8de07cc7825fdbaa2.pdf>.

25. Ўзбекистон Республикаси Қишлоқ хўжалиги вазирлигининг очиқ ҳайъат мажлисларида ахборотдан фойдаланувчиларнинг ҳозир бўлиши тартиби тўғрисидаги Низом // <https://www.agro.uz/ochiq-hayat-majlislarida-ahborotdan-foydalanuvchilarning-hozir-bolishi/>.

26. Access to Congress // <http://www.dmlp.org/legal-guide/access-congress>.

27. Government in the Sunshine Act (“Sunshine Act”) // [https://www.gsa.gov/cdnstatic/SunshineAct\\_R2B-x3-g\\_0Z5RDZ-i34K-pR.pdf](https://www.gsa.gov/cdnstatic/SunshineAct_R2B-x3-g_0Z5RDZ-i34K-pR.pdf).

28. State Court Proceedings // <http://www.dmlp.org/legal-guide/state-court-proceedings>.

29. Federal Advisory Committee Act // <https://www.gsa.gov/cdnstatic/FACA-Statute-2013.pdf>.

30. Access to Federal Advisory Committee Meetings // [www.dmlp.org/legal-guide/access-federal-advisory-committee-meetings](http://www.dmlp.org/legal-guide/access-federal-advisory-committee-meetings).

31. The Laws of Transparency in Action: A European Perspective / edited by Dacian C. Dragos, Polonca Kovac , Albert T. Marseille. - Cham, Switzerland: Palgrave Macmillan, 2019.